

Řád celní a monopolní.

I. P o j e m.

Cla jsou veřejné dávky vybírané na hranici země nebo skupiny zemí ze zboží, jež přes tuto hranici jde. Souhrn veškerých zákonných předpisů, jež upravují a zajišťují vybírání cel, zahrnuje celní řád, který obsahuje tedy normy pro celní řízení a celní kontrolu. Cla vybírají se dle sazby (tarifu), t. j. dle klasifikovaného seřazení předmětů clu podrobených s udáním celní sazby, jež se z každého z nich vybírá. Tyto celní sazby určují se buďto dle ceny zboží v procentech nebo dle počtu kusů, dle míry nebo váhy. Celní tarif stanoví se zvláštním zákonem.

II. Rozdělení a druhy cla.

1. Dle toho, jde-li zboží přes hranice částí dvou zemí nebo přes hranici země, rozeznáváme: cla vnitřní, pohraniční a vnější. Dávky prvního druhu, jež druhdy bylo platiti při přechodu z jedné části země do druhé, vyskytovaly se přehojně dříve v Německu, Francii a Rakousku a jsou nyní větším dílem odstraněny.

2. Podle místa původu zboží a určení jeho lišiti jest:

a) cla vývozní (viz čl. »Cla«),

b) cla dovozní (viz čl. »Cla«),

c) cla průvozní jsou v rakouském celnictví od 1. září 1862 zákonem ze 17. srpna 1862 č. 56 ř. z. zrušena. Ostatek jest na základě smluv učiněných s Německou říší, Švýcarskem a Itálií vybírání dávek za průchod smluvně vyloučeno.

3. Cla ochranná a finanční. Ona vyměřují se podle potřebné ochrany domácího průmyslu a hospodářství, tato směřují k tomu cíli, aby státu zjednal se trvalý a vydatný pramen příjmů i zovou se také právem cly berními.

4. Zpátečními cly slovou veškeré náhrady za vývoz při zboží, z něhož nebo z jehož surovin zapravila se při dovozu cla.

5. Cla diferenční (viz výše cit. článek).

6. Dle rozmanitých předmětů clu podrobených mluvíme o clu z dobytka, obilí, železa a pod.

III. Dějinný vývoj.

Ve středověku panoval v Německu regál celní. Němečtí císařové měli výhradné právo zakládati celnice a sazby dávek určovati, ale celní regál propůjčovali císařové říšským stavům a ti zneužívali nad míru tohoto práva. Zlatá bulla zakazovala tudíž veškerá neslušná a neobvyklá cla a král Václav slíbil roku 1373, že beze svolení knížat-voličů nepropůjčí nikomu nových cel v Německé říši. Přes to přese všecko propůjčovala se cla na dále jako dříve a nadto udílěna četná osvobození od nich, následkem čehož utvářilo se celnictví nesmírně spleťtí. Mezi jiným propůjčil též císař Bedřich IV. roku 1453 právo vybírati cla a nová cla i mýta zřizovati rakouským knížatům. V rakouských zemích dědičných bylo celnictví rovněž jako v Německu velice pestré. Každá země byla vlastním celním územím i měla svou vlastní celní čáru. Celní hranice odlučovaly skupinu zemí starorakouských od sebe navzájem v hospodářském ohledu. Tak měly Horní a Dolní Rakousy celní řád z 2. dubna 1675, Čechy, Morava a Slezsko celní řád z 5. dubna 1753, vnitřní země rakouské z 18. října 1766 a svobodné přístavy Terst a Rjeka ze 27. dubna 1769. Ve všech těchto celních

řádech a také v pozdějších celních zákonech lze spatřovati a možno právem říci až do roku 1851 systém prohibiční, jenž směřuje k tomu cíli, aby nepoměrně vysokými cly stížil nebo dokonce se zamezil dovoz i vývoz zboží. Tato cla (prohibiční) ochromovala mezinárodní obchod; i bojováno proti této soustavě stoupenci volné tržby, kteří hlásali správnou zásadu, že jen přirozený vývoj může zjednatí zemi zdroje výživy, nabude-li naprosté platnosti kosmopolitický princip svobodné tržby, kdežto uměle vypěstěný průmysl vydán jest nebezpečí stálého kolísání, které často ohrožuje existenci celých tříd. Přívrženci svobodného obchodu posléze nabývali vrchu, když tu Bedřich List vynašel soustavu ležící uprostřed mezi systémem prohibičním a naukou o absolutně svobodné tržbě — soustavu ochranného cla. Pokrok v rakouském celnictví nastal vydáním celního řádu ze dne 15. července 1775, který zrušil vnitřní celní čáry mezi zeměmi německými a rakouskými zeměmi dědičnými a který tudíž razil dráhu jisté centralisaci celnictví. Tento celní řád poprvé činí rozdíl mezi celními dávkami a poplatky z mýt. Celní patenty císaře Josefa II. ze dne 16. září 1784 a ze dne 2. června 1788 zavedly pro německé a české země dědičné, rovněž i pro Halič kromě Tyrolska j e d n o t n é celní řízení; avšak v těchto celních řádech převládal — jak již řečeno — systém prohibiční, ježto množství zahraničního zboží z obchodu bylo vyloučeno. Další reformní snahy po zavedení všeobecného řádu celního jevily se počátkem 19. věku na venek, když došlo k reformě řízení pro důchodkové přestupky. V nejponížnější přednášce ze dne 27. února 1830 referovala všeobecná dvorní komora, že na zákonu o důchodkovém řízení trestním jen tehdy lze se klidně usnésti, bude-li dříve materiální zákonodárství důchodkové, t. j. ustanovení o vybírání a zajištění nepřímých dávek, upraveno a budou-li pokuty ukládané na přestupky těchto zákonů stanoveny. Po té byla nejvyš. rozhodnutím ze dne 21. května 1834 svolána komise za předsednictví vicepresidenta dvorní komory rytíře z Eichhofu, aby zdělala nutné opravy v důchodkovém zákonodárství dle souvislého systému. Porada této komise počala se dne 29. září 1834, zpravodajem byl dvorní rada Filip z Krausů. Po delším radění se, jež zabralo pro sebe devět sezení, vypracována osnova, jež v nejponížnější přednášce ze dne 22. prosince 1834 byla předložena k nejvyššímu usnesení, nejvyš. rozhodnutím ze dne 29. dubna 1835 byla sankcionována a patentem ze dne 11. července 1835 (sb. z. pol. svaz. 63 č. 113) vyhlášena. V čele tohoto vyhlášovacího patentu byl cíl a účel, proč tento celní řád byl vydán, těmito větami oznámen: »Důležité újmy, jež z toho vznikají, že v zemích rakouského císařského státu, zahrnutých do společné jednoty celní po zrušení vnitřních celních čar, které je dříve dělily, o celnictví i státních monopolech soli, tabáku a střelného prachu rozmanité, navzájem se neshodující, zákony a předpisy trvají, jež z největší části nynějším poměrům a potřebám na nich založeným neodpovídají, učinily nutným vydání nového souvislého zákona o těchto odvětvích nepřímého zdanění.« Za vůdčí zásady celního a monopolního řádu prohlašuje vyhlášovací patent myšlenku, že ustanovení tohoto zákona byla uvedena ve shodu s požadavky spravedlnosti a že jeho účelem jest ochrana státního pokladu, domácí činnosti výdělkové a řádných poplatníků.

IV. Obvod platnosti celního a monopolního řádu.

Platnost jeho nevztahovala se na země koruny uherské a na Dalmacii. Když byla pojata Dalmacie do všeobecného rakouskouherského celního

území, nabyl celní řád s dodatečnými předpisy 1. lednem 1880 také v této korunní zemi platnosti (zák. ze dne 20. prosince 1879 č. 137 ř. z.).

V. Rozdělení celního a monopolního řádu.

Tento rozpadá se v 11 hlav; 1. až 10. obsahje celní řád, 11. monopolní řád. První hlava jedná o celním území a celních ústavech, 2. o všeobecných podmínkách obchodu clu podléhajícího přes celní čáru, 3. o ohlašování zboží, 4. o celním řízení vzhledem k došlému a vyšlému zboží, 5. o celním řízení poukazaného zboží (o poukazování vůbec, o poukazování cizozemských nevycelených předmětův a cizozemského vyceleného nebo domácího zboží za účelem vývozu do ciziny a předmětův dotýkajících se ve vnitřním obchodě celní čáry), 6. o celních poplatcích, 7. o úředních skladištích, 8. o obchodu v celním území a o opatřeních ku kontrole jeho vůbec, 9. o poukázce o odbírání, původu a vyclení zboží, 10. o zvláštních opatřeních ku kontrole obchodu (opatření o dozírání na obchod v pohraničním okrese a ve vnitřním celním území). Celkem čítá celní a monopolní řád 463 paragrafy.

VI. Jiná nařízení.

1. Výnosem min. fin. ze dne 26. dubna 1853 č. 5932 bylo zavedeno úřední vyúčování pro službu konající úřady o vykonávání celního a monopolního řádu a o služebních poměrech těchto úřadův. Tato instrukce záleží ze čtyř částí. V první pojednává se o celním řízení, ve druhé o kontrolním řízení, ve třetí o úředních předpisech a ve čtvrté o služebních předpisech úřadův a jejich orgánů.

2. Výnos min. fin. ze dne 20. června 1853 č. 104 týká se některých změn celního a kontrolního řízení.

3. Výnos min. fin. ze dne 13. listopadu 1855 č. 52.027 upravuje připuštění soukromých celních agentů.

4. Ministerské nařízení ze dne 18. října 1857 č. 175 ř. z. obsahuje předpisy o celním řízení pro dopravu drah železných, jež se dotýkají celní čáry.

5. Min. nař. ze dne 15. ledna 1862 upravuje celní úvěr (viz tento čl.).

6. Min. nař. ze dne 25. října 1874 č. 134 ř. z. týká se některých usnadnění celního řízení.

7. Výnos min. fin. ze dne 30. října 1892 č. 25422 obsahuje ustanovení týkající se vyzdvihování zboží uloženého v úředních skladištích celních.

8. Min. nařízením ze dne 31. června 1890 č. 155 ř. z. byla některá ustanovení instrukce o nakládání se stroji a aparáty v celním řízení vysvětlena resp. pozměněna.

VII. Celní zákon ze dne 25. května 1882 č. 47 ř. z. a celní novela ze dne 21. května 1887 č. 52 ř. z. dotýkají se všeobecného celního tarifu rakouskouherského celního území a obsahuje 17 článků se základními ustanoveními o celní povinnosti při dovozu zboží. Min. nařízením ze dne 21. května 1887 č. 56 ř. z. bylo vydáno prováděcí nařízení k tomuto celnímu zákonu.

VIII. Zákon ze dne 26. června 1890 č. 132 ř. z. a prováděcí nařízení ze dne 20. prosince 1890 č. 213 ř. z., jakož i výnos min. fin. ze dne 10. prosince 1890 č. 43.367 týkají se statistiky zahraničního obchodu (viz tento čl.).

IX. Literatura.

Eglauer: Die Zoll- u. Staatsmonopolsordnung, Vídeň 1893; Blodig: dto., Vídeň 1863; Pokorný: Die österreichische Zoll-, Control u. Staatsmonopolsvorschriften, Štýr. Hradec 1859; Zauschner: Die Zollgesetze der österr.-ungar. Monarchie, Vídeň 1871; Schillerwein: Die österr.-ung. Zollgesetze, Vídeň 1893; Franz Holzer: Praktische darstellung der österr. Zollordnung u. Zollmanipulation, Vídeň 1882; Matlekovits: Zollpolitik der öst.-ung. Monarchie, Budapest 1877 a Lipsko 1891; Pilzův čl. Zollrecht ve »Österr. Staats-Wörterbuch.

Řád divadelní viz Divadla.

Řád dražební viz Dražba.

Řád exekuční viz Řád soudní, exekuční a jednací.

Řád jednací rady říšské.

Řád jednací říšské rady obsahuje zákonné předpisy a pravidla, jimiž spravuje se říšská rada při projednávání a vyřizování záležitostí jí ústavou přikázaných. Jednací řád říšské rady opírá se o zákon ze dne 12. května 1873 č. 94 ř. z., jenž upravuje projednávání přikázaných záležitostí, vzájemné styky obou sněmoven říšské rady a styky s vládou.

1. Zvláštní předpisy týkající se sněmovny poslanecké.

Po slavnostním zahájení říšské rady zkoumá sněmovna předkem volby. Odporů nebo protestů proti volbě vzneseny buďte nejdéle ve 3 dnech po slavnostním zahájení říšské rady, jde-li však o volby doplňovací během zasedání říšské rady, ve 14 dnech po volbě a sice u presidia sněmovny. Každému poslanci volebním certifikátem opatřenému přísluší místo a hlas, pokud sněmovna neprohlásí volbu jeho za neplatnou. Stalo-li se tak, neb byla-li sněmovna rozpuštěna neb jestliže poslanec zemře, složí mandát neb přestane býti z jakéhokoliv důvodu členem říšské rady, nastává nová volba; rovněž když člen nesloží slib předepsaný neb chce jej složit s omezením neb výhradou nebo po 8 dnů se nedostaví aneb bez dovolené neb přes čas dovolené se schůzi sněmovny nezúčastní a vyzvání předsedy po uplynutí 8 dnů učiněnému, by se ve 14 dnech dostavil aneb nepřítomnost svou ospravedlnil, ježto by se jinak za to pokládalo, že vystoupil, nevyhoví. Vláda může své předlohy předložiti předkem buď poslanecké nebo panské sněmovně; jen předlohy finanční a zákon branný nutno předem předložiti sněmovně poslanecké.

2. Předpisy jednacího řádu vztahující se k obou sněmovnám říšské rady.

Při určování denního pořádku mají vládní předlohy přednost před všemi ostatními předlohami, pokud se o nich ještě nejedná. Komise a výbory obou sněmoven mají právo žádati předsedou své sněmovny ministry a představené ústředních úřadů o zavedení potřebných šetření a o obeslání znalců nebo svědků k ústnímu slyšení neb o dožádání písemného dobrozdání neb svědectví. Byla-li zamítnuta v jedné sněmovně předloha vlády neb druhé sněmovny neb návrh hlavní, nelze je v témže ročním zasedání opětně položiti na denní pořádek téže sněmovny; pokud by však nebylo lze docíliti souhlasu obou sněmoven při poradě o ročním rozpočtu, zákoně finančním, zákoně braneckém neb o jiné nutné vládní předloze, kterou nelze odročiti k nejbližšímu zasedání, sestoupí se členové od obou sněmoven rovným počtem volení ke konferenci o společné zprávě. Interpelace, které člen chce učiniti k ministru neb náčelníku ústředního úřadu, buďtež odevzdány